

УДК 373.3.015.31:17.022.1

Батарейна Ірина Олександрівна здобувач вищої освіти третього рівня
Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Саме таких повинна готувати школа України. Моральне виховання підростаючого покоління є одним із основних завдань в українській загальноосвітній школі (це визначено у нормативно-методичних документах і матеріалах у галузях освіти Закон України "Про освіту", "Національна доктрина розвитку освіти", Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепція національного виховання, Концепція Нової української школи[2,4,5]. Ефективність професійної підготовки майбутнього вчителя залежить від сформованості в нього готовності до самовдосконалення.

Моральне виховання розглядали багато філософів, педагогів, психологів: П.Блонський, М.Бердяєв, В.Гегель, О.Духнович, Я.Коменський, Г.Сковорода, А.Макаренко. К.Ушинський, В.Сухомлинський. Структуру морального виховання та формування в підростаючого покоління загальнолюдської моралі вивчали І.Бех, Н.Волкова, Г.Іванова, М.Красовицький, О.Матвієнко, В.Мацулевич, В.Руденко, О.Скрипченко, М.Фіцула, К.Чорна, Л.Шульга, П.Щербань.

Метою освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Мораль є основою багатого духовного життя людини. Одним із могутніх факторів змінення моральних основ суспільства є моральне виховання дітей, підлітків і молоді. Основний процес морального виховання дитини, становлення її поглядів на життя і працю, гартування її волі і характеру здійснюється в школі. Школа покликана виховати нову людину, в якій поєднуюватимуться духовне багатство, моральна чистота і фізична досконалість[1].

Забезпечувати високий рівень морального виховання учнів можна лише в тому разі, якщо учитель не тільки зрозуміє всю велич завдань, які стоять перед ним, а й буде достатньою мірою підготовлений до здійснення їх, оволодіє методами і прийомами морального виховання дитини на різних етапах її розвитку. Сучасні діти значно відрізняються від попередніх поколінь. Нова українська школа повинна бути сучасною для майбутніх поколінь українців.

Нова українська школа буде формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні, соціально-політичні. Нова українська школа буде виховувати не лише відповідальність за себе, а й за розвиток і добробут країни та всього людства.

Виховання не буде зведено лише до окремих “занять із моралі”. Виховання сильних рис характеру та чеснот здійснюватиметься через наскрізний досвід. Усе життя Нової української школи буде організовано за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей[2].

Моральне виховання дитини зумовлюється як природженими якостями дитини, так і тими впливами, яких вона зазнає, а також її розвитком. Під розвитком розуміємо ступінь, етап, на якому перебуває дитина у своїх можливостях щодо освоєння й асиміляції досвіду дорослих. Розвиток неможливий без виховання, але й виховання неможливе без урахування розвитку дитини.

Виховання — цілеспрямоване управління процесом розвитку особистості є частиною процесу соціалізації, що знаходиться під певним соціальним і

педагогічним контролем і відбувається через освіту й організацію життєдіяльності вихованців (Концепція національного виховання). Виховання як цілеспрямований процес формування особистості здійснюється завдяки реалізації різноманітних виховних методів. Виховання в школі відбувається у процесі навчання і в спеціальній виховній роботі з учнями в позаурочний час у школі та за її межами[7].

Процес виховання — система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. “Виховує, - писав А.Макаренко, - все: люди, речі, явища, але насамперед і найбільше — люди. З них на першому місці — батьки і педагоги. З усім складним світом навколишньої дійсності дитина входить у незлічені стосунки, кожен з яких неминуче розвивається, переплітається з іншими стосунками, ускладнюється фізичним і моральним зростанням самої дитини. Процес виховання переслідує різні завдання, розгортається різними напрямками. Його ефективність значною мірою залежить від того, наскільки виховання здатне передбачити необхідність розв'язання конкретних виховних завдань. Цей процес є неперервним, у ньому немає канікул. Вільний від навчання час заповнюють корисні справи, які сприяють формуванню позитивних рис особистості.

Моральне виховання — цілеспрямований та систематичний вплив на свідомість, почуття та поведінку вихованців із метою формування в них моральних якостей, що відповідають вимогам суспільної моралі. Основні завдання морального виховання: 1). формування моральної свідомості, 2). виховання та розвиток моральних почуттів, 3). вироблення вмінь та навичок моральної поведінки[6].

Процес морального формування має такі компоненти: моральна свідомість, моральні почуття, воля і характер. Цілеспрямований процес морального виховання, з одного боку, спирається на них, а з другого — передбачає їх розвиток. Важливість єдності у формуванні свідомості, почуття, волі і характеру неодноразово підкреслював А.Макаренко. Порушення цієї єдності він вважав типовим недоліком школи.

Методи морального виховання зумовлюються завданнями морального виховання і психологічними особливостями та віком вихованців. Методи, якими користуються у школі, можна об'єднати у три групи. За допомогою першої групи учитель роз'яснює норми, впливає на формування моральної свідомості, моральних оцінок, моральних переконань. До другої групи відносяться методи, за допомогою яких вчитель організовує поведінку дитини, привчає її виконувати вимоги колективу і всього суспільства, закріплює набуті норми в активній діяльності. До третьої групи відносяться методи, які пов'язані з правильним використанням прикладу дорослих, товаришів, літературних образів, героїв у виховній роботі школи[3].

Особливість методів морального виховання полягає в тому, що жоден з них окремо від інших не використовується, виступаючи у певній системі й нерозривній єдності.

Говорячи про велику роль прикладу вчителя у виховному процесі, К.Д.Ушинський не раз підкреслював, що особистість учителя — це така сила, якої ніщо не може замінити. На моральний розвиток учнів впливає поведінка вчителя: його ставлення до роботи, ідейна переконаність, моральна чистота вимогливість до себе і до дітей, тон і стиль у взаєминах з дітьми.

Отже, моральне виховання неможливе без знання учителем особистості учня, без його вміння розібратися в причинах поведінки і викликати бажання виправитись, без тісних виховних контактів з сім'єю. Учитель використовує всі форми роботи, він керує процесом самовиховання, організовує вплив дитячого колективу, його думки на кожну особу, карає, дбає про глибоку індивідуальну роботу з окремими дітьми, про високий рівень самостійності учня, його вміння контролювати себе.

Моральний розвиток особистості — процес, що триває протягом усього її свідомого життя, одне з найважливіших завдань школи. Ефективність морального виховання школярів можлива при створенні педагогічних умов: мотиваційної, змістовної, операційної. Педагогічний зміст роботи з морального становлення особистості молодшого школяра полягає в тому, щоб допомагати

йому просуватися від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, де потрібно самостійність ухвалення рішення і моральний вибір. Чим вищий рівень моральної культури діючого середовища формування особистості, тим підвищується ступінь вірогідності прилучення дитини молодшого шкільного віку до ідей гуманізму та росту її моральної культури.

Список джерел та літератури

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. посібник. / Д. І. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Концепція «Нова українська школа» Схвалено рішенням кол. МОН України від 27.10.2016. URL:<https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 05.01.2019).
3. Матвієнко О. В. Основи виховання моралі у молодших школярів. / О. В. Матвієнко. – К.: «Стилос», 1999. – 231 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. / Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 // Книга методиста: Довідково-методичне видання / Упоряд. Г.М. Литвиненко, О.М. Вернидуб. – Харків : Торсінг плюс, 2006. – 672 с. – С. 8 – 21.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року / Затверджено Указом Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 року. – Електронний ресурс. – Режим доступу: [nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.doc](#).
6. Подласый И.П. Новый курс: учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. - М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1999. - Кн. 2: Процесс воспитания. - 256 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. - К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. - 544 с.